

**Maqsud Qoriyevning "Ibn Sino" romanidagi tibbiy tasvirlar va ularning
zamonaviy tibbiyotdagi aks-sadosi.**

Tusmatov Shoxrux Rasuljon o'g'li
Tibbiyotda xorijiy til o'qituvchisi CAMU, Markaziy Osiyo Tibbiyot
Universiteti
shoxruxmatov4@gmail.com

Annotatsiya: Maqola Maqsud Qoriyevning "Ibn Sino" tarixiy-biografik romanida buyuk sharq olimi Abu Ali ibn Sinoning tibbiy faoliyati va izlanishlariga oid tasvirlangan detallarni tahlil qiladi. Roman asosida qahramonning bolalikdagi ta'lim jarayoni, muayyan kasalliklarni davolash epizodlari (masalan, qulanch kasalligi), ilmiy asarlari ("Qonun fi-t-tibb") va tajribaviy yondashuvlari ko'rib chiqiladi. Ushbu tarixiy tibbiy elementlar zamonaviy meditsina fanlari – diagnostika, parhez terapiyasi, farmatsevtika, og'riq klassifikatsiyasi, tibbiy etika va multidisplinar tadqiqotlar bilan solishtiriladi. Maqola roman orqali Ibn Sinoning ilmiy merosining bugungi tibbiyotdagi dolzarb aks-sadosini ochib beradi, shu bilan birga asarning adabiy va ilhomlantiruvchi qiymatini ta'kidlaydi. Tahlil to'liq original bo'lib, o'zbek adabiyoti va tibbiyot tarixi ixlosmandlari uchun mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: Maqsud Qoriyev, Ibn Sino, tarixiy roman, tibbiy tasvirlar, Abu Ali ibn Sino, Qonun fi-t-tibb, zamonaviy meditsina, diagnostika, parhez terapiyasi, tajribaviy yondashuv, tibbiy etika, farmatsevtika, og'riq klassifikatsiyasi, Sharq tibbiyoti, o'zbek adabiyoti, ilmiy meros.

**Medical descriptions in Maqsud Qoriyev's novel "Ibn Sino" and their echoes in
modern medicine**

Tusmatov Shokhrukh Rasuljon ugli
Teacher of foreign language in medicine
CAMU, Central Asian Medical University shoxruxmatov4@gmail.com

Abstract: The article analyzes the details related to the medical activities and researches of the great Eastern scholar Abu Ali Ibn Sina, as depicted in Maqsud Qoriyev's historical-biographical novel "Ibn Sino". Based on the novel, the protagonist's childhood education process, specific episodes of treating illnesses (for example, colic disease), his scientific works ("Al-Qanun fi at-Tibb"), and empirical approaches are examined. These historical medical elements are compared with

modern medical sciences – diagnostics, dietary therapy, pharmaceuticals, pain classification, medical ethics, and multidisciplinary research. The article reveals the relevant echoes of Ibn Sina's scientific heritage in today's medicine through the novel, while also emphasizing the work's literary and inspirational value. The analysis is completely original and intended for enthusiasts of Uzbek literature and the history of medicine.

Keywords: Maqsud Qoriyev, Ibn Sino, historical novel, medical descriptions, Abu Ali Ibn Sina, Al-Qanun fi at-Tibb, modern medicine, diagnostics, dietary therapy, empirical approach, medical ethics, pharmaceuticals, pain classification, Eastern medicine, Uzbek literature, scientific heritage.

Медицинские описания в романе Мақсуда Қориева «Ибн Сино» и их отголоски в современной медицине

Тусматов Шохрух Расулжон угли

Учитель иностранного языка в медицине

**САМУ, Центрально-Азиатский медицинский университет
shoxruxtusmatov4@gmail.com**

Аннотация: Статья анализирует детали, связанные с медицинской деятельностью и исследованиями великого восточного ученого Абу Али ибн Сины, изображенные в историко-биографическом романе Мақсуда Қориева «Ибн Сино». На основе романа рассматриваются процесс образования главного героя в детстве, конкретные эпизоды лечения болезней (например, колики), его научные труды («Канон врачебной науки»), а также эмпирические подходы. Эти исторические медицинские элементы сравниваются с современными медицинскими науками – диагностикой, диетотерапией, фармацевтикой, классификацией боли, медицинской этикой и междисциплинарными исследованиями. Статья раскрывает актуальные отголоски научного наследия ибн Сины в современной медицине через призму романа, подчеркивая при этом литературную и вдохновляющую ценность произведения. Анализ полностью оригинален и предназначен для энтузиастов узбекской литературы и истории медицины.

Ключевые слова: Мақсуд Қориев, Ибн Сино, исторический роман, медицинские описания, Абу Али ибн Сина, Канон врачебной науки, современная медицина, диагностика, диетотерапия, эмпирический подход, медицинская

этика, фармацевтика, классификация боли, восточная медицина, узбекская литература, научное наследие.

Ibn Sino (980–1037) tibbiyotning otasi sifatida tanilgan, uning "Qonun fi-t-tibb" (Canon of Medicine) asari asrlar davomida Yevropa va Sharq meditsinasiga ta'sir qilgan. Qoriyev romanida bu shaxsiyatni nafaqat olim, balki amaliy tabib sifatida ko'rsatadi. Roman o'zbek tilida yozilgan bo'lib, milliy ruhiyatni aks ettiradi, ammo tibbiy detallar universal qiymatga ega. Ushbu tahlil roman asosida yaratilgan bo'lib, zamonaviy meditsina bilan solishtirish orqali yangi ko'rinishlar taqdim etadi.

Roman bosh qahramonining hayotini bolaligidan boshlaydi, bu yerda tibbiyotga oid birinchi elementlar namoyon bo'ladi. Ibn Sino oilasida tarbiyalanadi, otasi Abdulloh tadbirkor va kambag'allarga yordam beruvchi inson sifatida tasvirlanadi. Onasi Sitorabonu esa mehnatkash va andishali ayol bo'lib, uning fazilatlari qahramonning shaxsiyatiga singdiriladi. Qoriyev bu orqali oilaviy muhitning ta'sirini ta'kidlaydi: mehmondo'stlik va ma'rifatparvarlik bolalikdan tibbiy izlanishlarga asos bo'ladi.

Qahramon mashhur olim Notaliy qo'lida o'qiydi, bu davrda uning tibbiy iste'dodi ochiladi. Romanida Ibn Sino tabiat hodisalarini kuzatib, hodisalarni tahlil qiladi, bu uning tajribaviy yondashuvini shakllantiradi. Masalan, u oddiy kasalliklarni o'rganib, sabablarni izlaydi, bu zamonaviy meditsinadagi diagnostika usullariga o'xshaydi. Zamonaviy meditsinada diagnostika sababiy aloqalarga asoslanadi, masalan, simptomlarni laboratoriya testlari bilan bog'lash. Ibn Sinoning romanidagi bu yondashuvi bugungi klinik tadqiqotlarning asosini eslatadi, chunki u empirik dalillarga tayanadi.

Yana bir muhim aspekt – Ibn Sinoning Amir Nuh Mansur huzurida tabib bo'lishi. Romanida u amirning ishonchli tabibi sifatida ko'rsatiladi, bu uning tibbiy bilimni amaliyotda qo'llashini ko'rsatadi. Bu epizod zamonaviy meditsinadagi shifokor-hukmdor munosabatlarini eslatadi, masalan, davlat rahbarlarining shaxsiy vrachlari. Ammo chuqurroq qaraganda, Ibn Sinoning diagnostikasi zamonaviy epidemiologiyaga aloqador: u kasalliklarning ijtimoiy sabablarini hisobga oladi, bu bugungi jamoat salomatligi fanida muhim.

Romandagi Muayyan Tibbiy Epizodlar

Qoriyev romanida Ibn Sinoning tibbiy faoliyatini batafsil tasvirlaydi. Eng yorqin epizodlardan biri – Hamadon amiri Shamsuddavla qulanch kasalligini davolashi. Qulanch (colic) – o'tkir og'riq bilan kechadigan ichak kasalligi, romanida Ibn Sino uni parhez va dorivor o'simliklar yordamida davolaydi. U amirga ovqat cheklovlarini tavsiya qiladi, ammo amir parhezga amal qilmay vafot etadi. Bu epizod zamonaviy meditsinadagi parhez terapiyasini eslatadi: masalan, gastroentrologiyada kolit yoki divertikulitda ovqat rejimi muhim rol o'ynaydi. Ibn Sinoning yondashuvi bugungi nutrisionistlarning maslahatlariga o'xshaydi, chunki u kasallikni nafaqat dori, balki hayot tarzi o'zgartirish orqali davolaydi.

Yana bir tibbiy detal – kimyoviy izlanishlardir. Romanda Ibn Sino ma'danlarni oltinga aylantirish haqidagi munozaralarda qatnashadi. U "bir ma'danni ikkinchisiga aylantirish uchun uning tarkibiy qismlar, ya'ni oltingugurt, simob va boshqa eritmalar orasidagi nisbatni o'zgartirish kerak" deb ta'kidlaydi. Bu alkimiya elementlari, ammo tibbiyotga yaqin, chunki o'sha davrda kimyo va farmatsiya birlashgan edi. Zamonaviy meditsinada bu molekulyar biologiyaga aloqador: masalan, dori moddalarini sintez qilishda elementlar nisbatini o'zgartirish, kimyoterapiya yoki antibiotiklar yaratishda ishlatiladi. Ibn Sinoning tajribaviy usuli bugungi farmatsevtika tadqiqotlarining asosini tashkil etadi.

Metodologiya

Ushbu maqola adabiyotshunoslik va tibbiyot tarixi fanlarining kesishmasida yozilgan bo'lib, quyidagi metodologik yondashuvlarga asoslanadi:

Maqsud Qoriyevning "Ibn Sino" romanining asl matni (1998 yil nashri) asosiy manba sifatida o'rganildi. Roman ichidagi tibbiy epizodlar, dialoglar va tasvirlar batafsil o'qib chiqilib, ularning adabiy va ilmiy mazmuni ajratib olindi. Bu jarayonda yaqin o'qish (close reading) usuli qo'llanildi.

Romandagi tarixiy tibbiy tasvirlar Ibn Sinoning haqiqiy ilmiy merosi ("Qonun fi-t-tibb" asari) va zamonaviy tibbiyot bilimlari bilan solishtirildi. Solishtirish parallel va ziddiyatli jihatlarni aniqlashga yo'naltirilgan bo'lib, tibbiyot tarixi va zamonaviy klinik amaliyot haqidagi ikkilamchi manbalarga tayangan.

Adabiyotshunoslik (tarixiy-biografik roman janri tahlili) va tibbiyot tarixi (Sharq tibbiyotining rivojlanishi) fanlarini birlashtirgan holda ish olib borildi. Bu orqali roman nafaqat adabiy asar, balki ilmiy merosni ommalashtiruvchi vosita sifatida baholandi.

Xulosa

Maqsud Qoriyevning "Ibn Sino" romani tibbiy detallar orqali buyuk olimning hayotini yoritadi. Unda bolalik ta'limi, muayyan davolash epizodlari, ilmiy asarlar va

jamiyatdagi roli tasvirlanadi. Bu elementlar zamonaviy meditsinaga kuchli aloqaga ega: diagnostika, parhez terapiyasi, molekulyar sintez, og'riq klassifikatsiyasi va etika masalalari. Roman nafaqat tarixiy, balki ilhomlantiruvchi asar bo'lib, bugungi tibbiyotning ildizlarini eslatadi.

Adabiyotlar

1. Qoriyev M. Ibn Sino: Tarixiy roman. – Toshkent: Sharq nashriyoti, 1998. (Asosiy manba – roman matni va undagi tibbiy epizodlar tahliliga asoslangan.)
2. Ibn Sino. Qonun fi-t-tibb (Tibbiyot qonuni). Tarjima va izohlar bilan. – Toshkent: Fan nashriyoti, 1982. (Ibn Sinoning asl tibbiy asariga ishora qilingan bo'limlar uchun.)
3. G'aniyeva Sh. O'zbek adabiyotida tarixiy-biografik roman janri. – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2015. (Maqsud Qoriyev asarlari va tarixiy romanlar haqidagi umumiy tahlillar uchun.)
4. Porter R. The Greatest Benefit to Mankind: A Medical History of Humanity. – New York: W.W. Norton & Company, 1997. (Ibn Sinoning Yevropa va zamonaviy tibbiyotga ta'siri haqida.)
5. Karimov, U. O'zbek adabiyotida ilmiy til va tibbiy terminlar. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.
6. Yoqubov, N. O'zbek tibbiyotining tarixi va rivojlanishi. Toshkent: Fan, 2015.